రాజస్థాన్ రాష్ట్రం

వర్సెస్

నాథ్ మాల్ మరియు మితా మాల్

1954

మార్చ్ 12

[మెహర్ చంద్ మహాజన్, ప్రధమ న్యాయమూర్తి, ముఖర్జీ, ఎస్.ఆర్.దాస్, వివియన్ బోస్, గులాం హసన్, న్యాయమూర్తులు]

భారత రాజ్యాంగం ఆర్టికల్స్ 19(1)(ఎఫ్) మరియు 31(2) –రాజస్థాన్ ఆహారధాన్యాల నియంత్రణ ఉత్తర్వు, 1949, నిబంధన 25 – రాజ్యాంగానికి తీవ్ర వ్యతిరేకమా.

తద్వారా, రాజస్థాన్‌లోని నిబంధన 25 యొక్క మొదటి భాగం ఆహారధాన్యాల నియంత్రణ ఉత్తర్వు , 1949, స్తంభింపజేయడానికి సంబంధించినది , ఆహారధాన్యాల నిల్వలు రాజ్యాంగంలో ఆర్టికల్ 19(1)(f) కింద చేయకూడనిది కాదు ఎందుకంటే ఆహారధాన్యాల నిల్వలను స్తంభింపజేయడం సహేతుకంగా సంబంధించినది చట్టం సాధించడానికి ఉద్దేశించిన విషయం , అవి సమానమైన పంపిణీ మరియు లభ్యతను భద్రపరచడానికి సరసమైన ధరలు మరియు రవాణా నియంత్రణ , పంపిణీ, తీసివేయడం మరియు ఆహారధాన్యాలలాంటి ఆవశ్యక వస్తువును స్వాధీనం చేసుకోవడం.

తద్వారా, "అటువంటి స్టాక్‌లు ప్రభుత్వ సేకరణ ప్రయోజనాల కోసం నిర్ణయించిన రేటు ప్రకారం పేర్కొన్న అధికారం యొక్క ఆదేశాల ప్రకారం రిక్విజిషన్ లేదా పారవేయబడటానికి కూడా బాధ్యత వహిస్తాయి" అనే ప్రభావానికి సంబంధించిన నిబంధన్ 25 యొక్క చివరి భాగం రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 31(2) మరియు ఆర్టికల్ 19(1) (ఎఫ్) ప్రకారం రెండూ చెల్లవు:–

i) ఎందుకంటే ఈ నిబంధన వాణిజ్యం లేదా వ్యాపారాన్ని కొనసాగించడంపై అసమంజసమైన పరిమితిని విధించినందున మరియు రాజ్యాంగం లోని ఆర్టికల్ 19(1)(ఎఫ్) ప్రకారం ప్రతివాదుల హక్కును ఉల్లంఘించడం .;

(ii) ఎందుకంటే ఏదైనా ధర వద్ద స్టాక్‌లను పొందే అధికారంలో అధికారాన్ని అప్పగించడం ద్వారా నిబంధన మొత్తాన్ని నిర్ణయించడంలో విఫలమవుతుంది లేదా దానికి సంబంధించిన సూత్రాలను పేర్కొనందం లో విఫలం అవుతుంది మరియు ఏదైన పరిహరన్ని నిర్ణయించడం కార్యనిర్వాహక అధికారం

యొక్క విచక్షణకు దానిని పూర్తిగా వదిలివేస్తుంది , అది రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 31(2) ద్వారా నచ్చుతుంది మరియు దెబ్బతింది.

సివిల్ అప్పీల్ అధికార పరిధి: సివిల్ అప్పీల్ నం136/1952

డి.బి. ఇతర రిట్ పిటిషన్ నం. 3/1951లో జోధ్‌పూర్ వద్ద రాజస్థాన్ సంబంధించిన ఉన్నత న్యాయస్థానం అధికార పరిది లో 1951 అక్టోబర్ 19వ నాటి తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నుండి భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్స్ 132(1) మరియు 133(1)(సి) కింద అప్పీల్.

అప్పీలుదారు తరపున *రాజస్థాన్ అడ్వకేట్ జనరల్ కే.ఎస్. హజెలా.*

ప్రతివాదులుగా *కేఎన్ అగర్వాల్, పీసీ అగర్వాల్. ఎం.సి. సెతల్వాద్,*

భారతదేశానికి *అటార్నీ-జనరల్* (*పోరస్ ఎ . మెహతా,* అతనితో పాటు) జోక్యం చేసుకున్న వ్యక్తి (యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా).

1954. మార్చి 12. న్యాయస్థానం తీర్పును వెలువరిచినవారు.

గులాం హసన్, న్యాయమూర్తి .-ఈ అప్పీల్‌లో ఉన్న ప్రశ్న రాజస్థాన్ ఫుడ్‌గ్రెయిన్స్ కంట్రోల్ ఆర్డర్ , 1949లోని నిబంధన 25 యొక్క రాజ్యాంగ చెల్లుబాటుకు సంబంధించినది , ఇకపై కంట్రోల్ ఆర్డర్ అని పిలుస్తారు మరియు దీనిలో ఉత్పన్నమవుతుంది కింది పరిస్థితులు :-

రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలోని జోధ్‌పూర్ డివిజన్‌లోని రాణివారాలో ధాన్యం వ్యాపారులుగా ఉన్న ప్రతివాదులు ఆహారధాన్యాల వ్యాపారం కోసం లైసెన్స్‌లను కలిగి ఉన్నారు. వారు సాధారణ వ్యాపారంలో బాజ్రా యొక్క గణనీయమైన నిల్వలను కలిగి ఉన్నారు, అయితే అక్టోబర్ 7, 1950 న, డిప్యూటీ కమిషనర్, సివిల్ సప్లైస్ , జోధ్‌పూర్, సబ్-డివిజనల్ ఆఫీసర్ ద్వారా వారి స్టాక్‌లను స్తంభింపజేశారు. అప్పటి మార్కెట్ ధర మట్టిదిబ్బకు దాదాపు రూ. 18. అయితే, రాష్ట్రం రూ. 9 రేటుకు స్టాక్‌లను కోరింది ఆ చొప్పున ఒక్కో మట్టిదిబ్బకు వాటిని రూ. 13-5-4 విక్రయించింది . ప్రతివాదులు తాము బాజ్రాను ప్రస్తుత మార్కెట్ మట్టిదిబ్బ ధరకు రూ. 17 నుంచి రూ. 18 రూపాయలు. వారు జనవరి 23, 1951 న రాజస్థాన్ ఉన్నత న్యాయస్థానంలో రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 కింద ఒక రిట్ జారీ కోసం దరఖాస్తును దాఖలు చేశారు , రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్స్ 14, 19 (1) (జి) మరియు 31 (2), కింద కంట్రోల్

ఆర్డర్‌లోని నిబంధన 25 చెల్లుబాటు కాదని వాదించారు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19 (1) (జి) ప్రకారం ప్రతివాదులు వ్యాపారాన్ని కొనసాగించే ప్రాథమిక హక్కుపై పరిమితి 25 వ నిబంధన చెల్లుబాటు కాదని , ఈ పరిమితి సహేతుకమైనది కాదని మరియు రక్షించ బడదని ఉన్నత న్యాయస్థానం పేర్కొంది , చట్టం ద్వారా ఆర్టికల్ 19 లోని నిబంధన (6) ఆహారధాన్యాల సేకరణ కోసం న్యాయమైన పరిహారం నిర్ణయించ బడనందున, ఆర్టికల్ 31 (2) ద్వారా నిబంధన 5 కూడా దెబ్బతీయబడుతుందని ఉన్నత న్యాయస్థానం పేర్కొంది. ధాన్యాన్ని ఇప్పటికే ప్రభుత్వం తీసివేయడంతో , ఉన్నత న్యాయస్థానం రూ. 17 ఒక మట్టిదిబ్బ న్యాయమైన పరిహారం, ఆ రేటు ప్రకారం రాజస్థాన్ రాష్ట్రం పరిహారం చెల్లించాలని ఆదేశించింది. ఉన్నత న్యాయస్థానం మంజూరు చేసిన సర్టిఫికేట్‌పై ప్రస్తుత అప్పీల్ రాష్ట్రం ప్రాధాన్యతనిచ్చింది .

నిర్బంధించబడిన నిబంధన 25 క్రింది విధంగా ఉంది:-

"25. ఈ ఉత్తర్వులో ఏది ఉన్నప్పటికీ , కమీషనర్, డైరెక్టర్, డిప్యూటీ కమీషనర్ , నజీమ్, అసిస్టెంట్ కమీషనర్, సబ్-డివిజనల్ ఆఫీసర్ , అధికార పరిధిలోని తికాన సీనియర్ ఆఫీసర్ , ఎన్‌ఫోర్స్‌మెంట్ ఆఫీసర్ 'లేదా అలాంటి ఇతర అధికారి కమీషనర్ ఈ పక్షంలో అధికారం కలిగి ఉండవచ్చు , ఏ వ్యక్తి వద్ద అయినా, తన తరపున లేదా లేకున్నా కలిగి ఉన్న ఆహార ధాన్యాల నిల్వలను స్తంభింప జేయవచ్చు మరియు అటువంటి వ్యక్తి అనుమతితో తప్ప , అలా స్తంభింపచేసిన స్టాక్ నుండి ఎటువంటి ఆహార ధాన్యాలను పారవేయకూడదు అని అథారిటీ పేర్కొంది , ప్రభుత్వ సేకరణ ప్రయోజనాల కోసం నిర్ణయించిన రేటు వద్ద పేర్కొన్న అథారిటీ ఆదేశాల ప్రకారం అటువంటి స్టాక్‌లు అభ్యర్థించబడతాయి లేదా పారవేయబడతాయి."

ఎసెన్షియల్ సప్లైస్ యాక్ట్ (నం 24/1946) అర్థంలో బాజ్రా ఒక ముఖ్యమైన సరకు అని వివాదాస్పదంగా లేదు. రాజ్యాంగంలోని పార్ట్ III ని ఉల్లంఘించినట్లు 25వ నిబంధన ఎంత వరకు మరియు ఏ అంశాలలో శూన్యం అని చెప్పవచ్చు అనేది పరిగణనలోకి తీసుకోవలసిన ప్రశ్న. ఒక వ్యక్తి వద్ద ఉన్న ఆహార ధాన్యాల స్టాక్‌ను స్తంభింపజేయడానికి కమీషనర్ మరియు దానిలో పేర్కొన్న అనేక ఇతర అధికారులకు మరియు కమిషనర్ ద్వారా అధికారం పొందిన ఇతర అధికారులకు ఈ నిబంధన అధికారం ఇస్తుంది. కమీషనర్ తన విచక్షణతో ఏ ఇతర అధికారికి అయినా తన అధికారాలను అప్పగించే అధికారం కొంత విస్తృతమైన పదాలలో వ్యక్తీకరించబడినది నిజమే , అయితే ఆ నిబంధనను చెల్లుబాటు చేయడానికి సరిపోతుందని మేము నిర్ణయించాల్సిన అవసరం లేదు. ప్రస్తుత కేసులో అధికారాన్ని అమలు చేయలేదుని అంగీకరించాలి. ఆహారధాన్యాల నిల్వలను స్తంభింపజేసే అధికారం ఏకపక్షంగా లేదా సహేతుకమైన ప్రాతిపదికన లేదని మేము భావించము. స్టాక్‌లు స్తంభింపజేయబడే పరిస్థితులను లేదా కారణాలను

నిబంధనలో స్పష్టంగా పేర్కొనలేదని వివాదాస్పదంగా లేదు , అయితే ఇది ఉత్పత్తిని నియంత్రించే విధానాన్ని నిర్దేశించే ఎసెన్షియల్ సప్లైస్ చట్టంలోని విభాగం 3 తో పాటు చదవాలి. నిత్యావసర వస్తువుల సరఫరా మరియు పంపిణీ. విభాగం 3 లో ఇది మెటీరియల్ గా చెప్పాలంటే:-

"కేంద్ర ప్రభుత్వం, ఏదైనా అవసరమైన వస్తువుల సరఫరాను నిర్వహించడానికి లేదా పెంచడానికి లేదా సరసమైన ధరలకు వాటి సమానమైన పంపిణీ మరియు లభ్యతను భద్రపరచడానికి అవసరమైన లేదా ఉపయుక్తమైనదిగా కనిపించినంత వరకు , సరఫరా మరియు పంపిణీని నియంత్రించడం లేదా నిషేధించడం కోసం ఆర్డర్ ద్వారా అందించవచ్చు............."

ఉప-విభాగం (2) నిర్దేశించినది:-

"ఉప-విభాగం (1) ద్వారా అందించబడిన అధికారాల సాధారణతకు పక్షపాతం లేకుండా , దాని క్రింద చేసిన ఆర్డర్ అందించవచ్చు..................

(ఎ)...............................

(బి)......................

(సి)...............................

(డి) లైసెన్సులు , అనుమతులు లేదా ఇతరత్రా ఏదైనా అవసరమైన వస్తువు యొక్క నిల్వ , రవాణా, పంపిణీ, తీసివేయడం, కొనుగోలు, వినియోగం లేదా వినియోగం ద్వారా నియంత్రించడం కోసం;

(ఇ) సాధారణంగా అమ్మకానికి ఉంచిన ఏదైనా నిత్యావసర వస్తువు అమ్మకుండా నిలిపివేయడాన్ని నిషేధించడం కోసం.............."

అందువల్ల, ఆహార ధాన్యాల నిల్వలను స్తంభింపజేయడం అనేది చట్టం సాధించడానికి ఉద్దేశించినవిషయానికి సహేతుకంగా సంబంధం కలిగి ఉందని , అంటే, న్యాయమైన ధరలకు సమానమైన పంపిణీ మరియు లభ్యతను సురక్షితం చేయడం మరియు రవాణా , పంపిణీ, తీసివేయడం మరియు ఆహారధాన్యాలు వంటి ముఖ్యమైన కొనుగోలును నియంత్రించడం. వస్తువు. ఆర్టికల్ 19 (1) (జి) ప్రకారం నిబంధన 25 లోని మొదటి భాగం చెల్లుబాటు కాదని మేము ఉన్నత న్యాయస్థానంతో ఏకీభవించము .

నిబంధన 25 యొక్క చివరి భాగం , ప్రభుత్వ సేకరణ ప్రయోజనాల కోసం నిర్ణయించిన రేటుతో పేర్కొన్న అధికారం యొక్క ఆదేశాల ప్రకారం అటువంటి స్టాక్‌లు కూడా రిక్విజిషన్ లేదా తీసివేసేందుకు బాధ్యత వహిస్తాయి, అయితే ఇది వేరే ప్రాతిపదికన ఉంది. నిబంధన , ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన ఏ రేటుకైనా స్టాక్‌లను అభ్యర్థించడం మరియు తన విచక్షణ మేరకు అటువంటి స్టాక్‌లను తీసివేయడం పూర్తిగా ప్రభుత్వానికే వదిలివేయ బడింది. ఇది స్పష్టంగా ఆహారధాన్యాల నిల్వలను ఏకపక్ష ధరకు రిక్విజిషన్ చేయడానికి అనియంత్రిత అధికారాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ఈ నిబంధనకు విరుద్ధంగా మేము కంట్రోల్ ఆర్డర్‌లోని నిబంధనలు 23 మరియు 24లను సూచించవచ్చు. అవి క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:-

" 23. కమీషనర్ లేదా డైరెక్టర్, మరియు డిప్యూటీ కమీషనర్ లేదా అధికార పరిధిలోని తికాన సీనియర్ అధికారి డైరెక్టర్ ఆమోదంతో , ఈ ఆర్డర్ వర్తించే ఏ ప్రాంతంలోనైనా ఆహార ధాన్యాలు విక్రయించబడే సీలింగ్ ధరలను నిర్ణయించవచ్చు మరియు ఉండవచ్చు కాలానుగుణంగా ధరలు మారుతూ ఉంటాయి."

"24. కమీషనర్, డైరెక్టర్, డిప్యూటీ కమీషనర్, నజీమ్, అసిస్టెంట్ కమీషనర్, సబ్-డివిజనల్ ఆఫీసర్, లేదా అధికార పరిధిలోని తికాన సీనియర్ ఆఫీసర్ , తన స్వంత తరపున లేదా ఏ ఆహార ధాన్యాల తరపున కాకుండా, అటువంటి ఆహార ధాన్యాలను లేదా దానిలో కొంత భాగాన్ని ఏ వ్యక్తికి లేదా వ్యక్తులకు ఏదైనా నిర్దిష్ట ప్రదేశంలో ఆధీనంలో ఉన్న ఎవరైనా లేదా వ్యక్తులను నిర్దేశించవచ్చు మరియు 23 ప్రకారం నిర్ణయించ బడిన ధరకు విక్రయించడానికి.

ఈ నిబంధనల ప్రకారం , డీలర్లు మార్కెట్‌లో ఆహార ధాన్యాలను విక్రయించాల్సిన సీలింగ్ ధరను అధికారులు నిర్ణయించవచ్చు మరియు ఆహారధాన్యాలు కలిగి ఉన్న వ్యక్తి ఎవరైనా వాటిని నిబంధన 23 ప్రకారం నిర్ణయించిన ధరకు విక్రయించమని ఆదేశించవచ్చు. స్టాక్‌లను కొనుగోలు చేయడానికి ప్రభుత్వానికి ఉన్న అధికారంపై అలాంటి పరిమితి లేదు. మరో మాటలో చెప్పాలంటే , సీలింగ్ ధర కంటే తక్కువ ధరకు స్టాక్‌లను కోరడం ప్రభుత్వానికి అవకాశం ఉంటుంది , తద్వారా స్టాక్‌లు స్తంభింప జేయబడిన వ్యక్తులకు నష్టం వాటిల్లుతుంది , అదే సమయంలో అదే స్టాక్‌లను అధిక ధర మరియు లాభం పొందేవిధంగా విక్రయించడానికి ప్రభుత్వానికి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. ఆ విధంగా స్టాక్‌లు స్తంభింప జేయబడిన డీలర్ గణనీయంగా నష్టపోతారని మరియు ప్రస్తుత మార్కెట్ ధరలో తన ట్రేడ్ లేదా వ్యాపారాన్ని కొనసాగించలేరని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ఏ డీలర్ తన స్టాక్‌లు ఏ క్షణంలోనైనా స్తంభింపజేసే ప్రమాదం ఉందని తెలిసినప్పుడు మార్కెట్ ధరకు ఆహారధాన్యాలను కొనుగోలు చేయడానికి సిద్ధంగా ఉండడు మరియు సేకరణ రేటు వద్ద అదే విధంగా రిక్విజిషన్ చేయబడుతుంది. ప్రస్తుతం ధాన్యం వ్యాపారి వ్యాపారం ఎలా స్తంభించిపోతుందో వివరించే ఒక సాధారణ సందర్భం, ప్రభుత్వ సేకరణ రేటు రూ. 9 ఇక

మట్టిదిబ్బ, మార్కెట్ ధర రూ. 17 లేదా రూ. 18, ఒక మట్టిదిబ్బ, ఫలితంగా స్టాక్ హోల్డర్ దాదాపు వంద శాతం నష్టపోయాడు. నష్టపోతే, ప్రభుత్వం రూ. 4-5-4 ఇక మట్టిదిబ్బకి లాబం రిక్విజిషన్ చేయబడిన స్టాక్‌పై ఉంచారు , అందువల్ల, నిబంధన 25 యొక్క చివరి భాగం వాణిజ్యం లేదా వ్యాపారాన్ని కొనసాగించడంపై అసమంజసమైన పరిమితిని విధించిందని మరియు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19(1)(జి) ప్రకారం ప్రతివాది హక్కును ఉల్లంఘించడమేనని మేము భావిస్తున్నాము మరియు అందువల్ల, ఆ మేరకు సాధ్యంకాదు. ఆర్టికల్ 31(2) మేరకు ఇంప్యుగ్డ్ నిబంధనను పరిశీలిస్తే అదే ఫలితం వస్తుంది. ఏదైనా ధర వద్ద స్టాక్‌లను పొందే అధికారాన్ని అధికారంలో ఉంచడం ద్వారా పరిహారం మొత్తాన్ని నిర్ణయించడంలో విఫలమవుతుంది లేదా పరిహారం నిర్ణయించబడే సూత్రాలను పేర్కొనబడింది. ఈ నిబంధన తనకు నచ్చిన ఏదైనా పరిహారాన్ని పరిష్కరించడానికి కార్యనిర్వాహక అధికారం యొక్క విచక్షణకు పూర్తిగా వదిలివేస్తుంది. ఈ నిబంధన ఆర్టికల్ 31 (2) కి విరుద్ధమని ఉన్నత న్యాయస్థానం సరైన విధంగా పేర్కొంది. పైన పేర్కొన్న కారణాల వల్ల , నిబంధన 25 లోని చివరి భాగం చెల్లుబాటు కాదని మేము భావిస్తున్నాము మరియు ఖర్చులతో కూడిన అప్పీల్‌ను తోసిపుచ్చాము.

అప్పీల్ కొట్టివేయబడింది.

అప్పీలుదారు మరియు మధ్యవర్తి కోసం ఏజెంట్: *ఆర్. హెచ్. ధేబార్.*